СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 144. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 22. червня, 1928. VOL. XXXVI. No. 144. Jersey City, N. J., Friday, June 22, 1928. THREE CENTS.

КАТАСТРОФА В КОПАЛЬНІ

ЧЕРЕЗ ВИБУХ ЗАГИНУЛО 5 МАЙНЕРІВ.

МОРГАНТАВН, Вест Верджінія, 20. червня. — У копальні Нешенел Майн, що належить до Нешенел Фюел Ко., случився нині вечером перед початком нічної шихти підземний вибух газів, наслідком чого загинуло пять майнерів.

Копальня дає роботу яким сто майнерам. У хвилі вибуху було їх у копальні 22. Пять з них згинуло на місци, а другі вирвалися з легкими ушкодженнями тіла.

Причиною вибуху був підземний газ.

БУРІ Й ПОВЕНИ НА ПІВДЕННОМУ ЗАХОДІ.

ТРОЄ ЛЮДИЙ ЗАГИНУЛО ЧЕРЕЗ ПОВЕНИ.

КАНЗАС СИТІ, 20. червня. — Від суботи панує на великих просторах південно-західних стейтів велика повінь. Обняла вона передовсім стейти Канзас, Оклагому й Мезуре.

Червоний Хрест дає тепер допомогу 2,200 бездомним родинам. Він начислив три случаї смерти через повінь і бурі.

Почерез Тексас і Оклагому перейшла полоса страшної градової тучі, що мала сто миль довжини та яких 14 миль ширини. Шкода від граду виносить до трох міліонів долярів.

МИРОВА КОНФЕРЕНЦІЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ СКЛИКАНА.

КЕЛОҐ ЗАПРОШУЄ ВСІ ДЕРЖАВИ АМЕРИКИ.

ВАШИНҐТОН, 20. червня. — Американський секретар стейту Келоґ видав нині заклик до 21 американських держав зїхатися на міжнародну конференцію в справі мира в Америці.

Конференцію скликується на основі постанов послідної міжнародної американської конференції в Гавані минувшого року. Конференція має зібратися дня 10. грудня у Вашинґтоні.

Келоґ радить, щоби в склад делеґації з кождого краю ввійшло що найменче двох добрих міжнародних правників.

СКАНДАЛ З ПРОГУЛЬКОЮ В СОВЕТСЬКУ РОСІЮ.

ПРОФЕСОР НЕ ХОЧЕ ЇХАТИ В РОСІЮ, КОЛИ ВІД НЬОГО З ГОРИ ЖДУТЬ ПОХВАЛ.

НЮ ЙОРК, 20. червня. — Товариство для Культурних Зносин з Росією уряджує сього літа прогульку американських педаґоґів до совєтської Росії. Між прогульковцями зголосився був Др. Волтер Дил Скот, президент Північно-Західного Університету. Тепер сей др. Скот заявляє, що він відкликує свою прогульку в Росію, бо аранжери прогульки дали йому до зрозуміння, що від учасників прогульки ждуть видання прихильної опінії про стан Росії.

Др. Скот заявляє, що він з гори не може знати, яке враження він віднесе зі своєї подорожи по Росії та який звіт буде він міг предложити.

ПРОГИБІЦІЯ А ВИБОРИ.

КОНҐРЕСМЕН ЛА ҐВАРДІЯ ПРОТИ ПРОГИБІЦІЙНОЇ ТОЧКИ ПАРТІЙНОЇ ПЛЯТФОРМИ.

ВАШИНҐТОН, 20. червня. — Конґресмен Ла Ґвардія, хоча самий републиканець, виступив публично проти постанови партійної републиканської плятформи в користь прогибіції. Каже він, що ся точка се чистий обман, бо републиканська партія знає, що тепер прогибіції як слід не виконується, та що всі знають, що сей закон виконаний бути не може.

Прогибіційне питанне починає теж клопотати демократичну партію. У Ню Йорку саме мають незадовго виставляти публично фільму „Деливеренс" (Визволенне), яка має представляти заходи анти-прогибіціоністів проти прогибіції. У сій фільмі показується й нюйорського ґубернатора Ал. Смита, як він підписує податковий закон нюйорського стейту без признання видатків на ціли прогибіції. Приятелі Смитової кандидатури побачили сейчас, що така фільма може сильно пошкодити Смитови в його кампанії за президентуру й підняли галасливий протест проти сеї частини фільми.

ЛІНЧ НАД РАНЕНИМ МУРИНОМ.

ГЮСТОН, Тексас, 20. червня. — Минувшої неділі вчинилася тут стрілянина між детективом Дейвисом та молодим Мурином Робертом Повелом. У сій бійці Повел дістав постріл, але вбив детектива. Раненого відставлено до шпиталю Джеферсона.

Нині раненько напала на шпиталь товпа білих, витягнула Мурина з ліжка, виволікла його зі шпиталю за місто й повісила його під одним мостом.

Самосуд викликав в околиці глибоке враження. Наперед, тут лінчів не було вже яких пів сотки літ. Відтак лінчівники показали свою дику звірськість, коли вони брали на смерть людину, покалічену своїм противником. Наконець зробило враження й те, що в товпі були люди в уніформах поліційних урядників. Найважнійше, однак, те, що в місті має на другий тиждень починатися конвенція демократичної партії, якої делеґати сильно заклопотані подією.

Обурення громадянства проявилося кількома акціями проти лінчівників. Всі ґазети містили статті проти сього повороту до дикунства.

Міська рада встановила комітет для розслідження справи та визначила 10,000 долярів на кошти доходження. Губернатор стейту визначив 250 долярів нагороди за арештованне кождого учасника самосуду.

ШЕВЧЕНКО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРОМ.

Радянофільська орґанізація у Франції СУГУФ скликала на передмісті Парижа у Сен Дені свої загальні збори. Сі збори присвятили памяти Шевченка. Проводив Бендас. Почалось від докладів і „розборів" Шевченка з клясового та пролетарського становища. Потім прийшла літературна частина: деклямації. Один з декляматорів підкреслив у „Катерині" надто промовисто слова: „Кохайтеся чорнобриві, та не з москалями". Счинився гомін. Голова зборів відобрав деклماторові слово, назвавши його контрреволюціонером і шовіністом. Авдиторія взяла в оборону деклямaтора і кинулась на президію. Голова зборів, коли настала тиша, заявив, що „у Шевченка взагалі багато контрреволюційного" і що „малосвідомі громадяне повинні читати не Шевченка, а Леніна".

На се частина з присутних покинула салю із заявою, що більше до орґанізації „Суґуфа" не належить і основує новий гурток.

ЗАСУД „ЗЕМЛЯЧКА" В ПАРИЖІ.

У париськім карнім суді закінчився процес проти урядовця тамошного радянського „торгпредства" Б. Цитовича, обвинуваченого в розтраті чужого гроша. Цитович служив в сьому товаристві як посередник при продажі плятини. При перевіренні його операцій ствердили, що бракує в касі 150,000 франків. Його зверхники радили йому виїхати в Москву, але він не хотів, воліючи стати перед французьким судом. Він дістав 18 місяців тяжкої вязниці.

Цитович — син бувшого ректора київського університету, бувший офіцир російської армії. Виїхавши підчас революції за кордон, він перейшов усі щаблі „духової" еволюції на чисто матеріяльнім підкладі. Служив і в місії У. Н. Р. і Вранґлеві і радянському урядові, — скрізь, де можна було „заробити". Він був на переміну і Українцем і Москалем, хоч в дійсности лишався весь час чимсь посереднім, „хитрим малоросом".

БЮРОКРАТИЧНИЙ КУРІОЗ.

Перед варшавським адміністраційним трибуналом відбулася дня 18-го травня розправа над рекурсом бувшого українського сенатора Карпинського, внесеним проти оречення всіх низчих адміністраційних інстанцій, які відмовили п. Карпинському видачі „доводу особіст-ого" як не горожанинові польської держави. Адміністраційний трибунал рішив справу в некорисїть Карпинського. Тимчасом пан Карпинський як „не горожанин" був у 1921-22 роках слідчим суддею в Лукові біля Седлец, до 1927 р. був адвокатом у Рівному й пять років польським сенатором.

ПО ДОРОЗІ ДО БОЛЬШЕВИКІВ.

„Українські Вісти", радянофільський париський тижневик має за секретаря своєї редакції — по інформаціям париських „Последних Новостей" — жінку Махна, що недавно „перейшла на радянську плятформу".

ОШУКАНЕЦЬ.

Від довшого часу ґрасує в Східній Галичині якийсь спритний ошуканець, котрий представляє себе як „лікар-чудотворець" і видурює від темних людий гроші. Поліція не може його зловити і він виринає то тут, то там. Оноді появився він в сокальськім повіті, в селі Маджарках, і зайшов до господаря Павла Федачка. Оповідав, що вертає з Росії і є чудотворним лікарем. Опісля попросив молока, обіцюючи господареви зробити щось такого доброго, за що буде його споминати до самої смерти. Коли випив молоко, казав собі подати два яйця, які завязав в хусточку і казав Федачкови держати в руці, а сам став ззаду за ним і зачав молитися з книжочки, роблячи рукою якісь таємничі знаки. По хвили казав Федачкови завинені яйця поставити на столі і зробивши сірником діру в хусточці, сказав: „Бачите, так як в тім яйци білок є чорний, так чорною є ваша доля, а як бажаєте, щоби вам ліпше жилося, то принесіть 285 зл. в банкнотах по 5, 10, 20, 50 і два банкноти по 100 зл. Федачок, побачивши, що білок таки направду почорнів, повірив ошуканцеви, побіг до сестри і позичив гроші. Ці гроші казав ошуканець зашити до сорочки, опісля сорочку винести на подвіре і положити на межі сусідського ґрунту. Опісля ошуканець ті оба яйця разом з хусткою положив під своє одінне, помолився і ціле мешкання покропив свяченою водою, яку, нібито, сам посвятив. Тепер казав Федачкови взяти трохи тої „свяченої" води до ґорняти і піти на границю села та там очікувати його. Федачок пішов і довго очікував чудотворця, але він не приходив. По кількох годинах даремного вичікування вернув Федачок домів. Тут розпоров сорочку і замісць грошей знайшов кілька кавальчиків паперу. А „чудотворець" зник.

СПОСІБ НА ЗБІЛЬШЕННЯ НАСЕЛЕННЯ.

В Парижі вийшло перше число нового тижневика „Французька дружба", який має на меті вести пропаґанду, щоби чужинці, головно Славяне та Італійці, приймали французьке підданство та асимілювались. Редактором журналу є посол Лямбер, бувший комісар для еміґраційних справ, який вірить, що натуралізація чужинців 'се найкращий спосіб проти постійної знижки уродин у Франції.

ДИТИНА НЕ СТРАВИЛА ЦВЯХА.

Дво-річний хлопець Алберт Чендлер з вінніпеґського передмістя Ст. Джеймс не стравив цвяха, який пілкнув кілька тижнів тому. Батько відставив хлопця до шпиталю, скоро тільки побачив, що він пілкнув цвях, та хлопчина так добре чувся, що лікарі вагалися робити йому операцію. Нараз він захорів, операцію зроблено, а коли 1 червня його стан погіршився, зроблено ще одну операцію, та на дармо. Хлопчина на другий день умер.

КАРТИНИ ВУФКУ НА ДАЛЕКИЙ СХІД.

ВУФКУ одержало пропозиції надіслати свої картини до Китаю, Японії і Манджурії та до инших країн Далекого Сходу.

ТОЛСТОЙ — РЕВОЛЮЦІОНЕР ЧИ РЕАКЦІОНЕР.

Недавно в політехнічнім інституті в Москві влаштовано прилюдну дискусію про становище радянської влади та її світогляду до творчости Толстого. Проводив зборами Борис Волін. Забрав голос Л. Аксельрод, який сказав: „Толстой — реакціонер і зацікавлення ним завсіди було показчиком приходу реакції"; Л. П. Ґросман сказав: „Толстой — найбільший революціонер і найбільший комуніст". Львов-Роґачевський і Фріче заявили, що від Толстого не можна нічого навчитись і його сумна доля — лишитись клясиком, себто письменником, якого поважають і студіюють у вищих школах, але мало читають. І. М. Ґросман-Рощін назвав Толстого „найнебезпечнійшим імперіялістом слова, що кольонізує людські душі". П. Н. Бірюков прирівняв Толстого до старозавітних пророків і добалакався до такого розуміння св. Письма, що: пророк Ісая передбачив мирну декларацію Літвінова на конференції розброєння. Борис Волін, що зясовував сю ріжнобіжну дискусію, мав чимало клопоту, щоби зробити висновок: чим остаточно Толстой є, реакціонером чи революціонером?

РЕКОРДИ.

В Анґлії пішов на пенсію парох церкви в Пулхелі після 64-літньої своєї душпастирської праці. За все своє життя він виголосив 15,000 проповідей і таким робом установив своєрідний рекорд. — Німецький плавець із Гамбурґа Кемеріх установив новий рекорд у видержливости плавання; він провів 38 і пів години у воді. Він не тратить ще надії довести цей рекорд до 50 годин. — З нагоди істнування австрійської республики в осени уряд дасть доступ дослідникам і публицистам до всіх державних архівів. Державних австрійських актів буде приблизно... 100 кільометрів! — 11-ий гусарський реґімент у Лондоні, що існує від 1715 р., прощався святочно із своїми кіньми; відтепер коней заступлять панцирні авта. Назва „кавалерія" (кіннота) стане небавком анахронізмом і треба буде її заступити якоюсь іншою назвою в роді „автолерії". — У Ризі вбила служниця свою господиню паню Ґрант, яка залишила в матераці 1 міл. дол. Її єдина спадкоємниця, сестріниця, живе в Женеві.

КАБІНЕТ ВИВЧЕННЯ КНИГИ Й ЧИТАЧА.

Кабінет вивчення книги й читача готує до друку перший том своїх робіт на кількана-цять аркушів. У збірникові кабінет має зробити підсумки з бібліотечними кореспондентами.

В РУМУНІЇ ГОРЯТЬ НАФТОВІ ШАХТИ.

В Морені знялася пожежа нафтових шахт, в яких 12 вигоріло цілковито. Трох робітників втратило життя. Загальну шкоду обчислюють на суму 100 міліонів леїв.

ГРАДИ І ТУЧІ.

На заході корінної Польщі лютувала в цих днях ґрадова туча. В деяких місцевостях падав ґрад величини волоського горіха. Ґрад спричинив великі шкоди в засівах.

ДВОХ ЗАБИТО А 4 РАНЕНО В ЮГОСЛАВЯНСЬКІМ ПАРЛЯМЕНТІ

НЕБУВАЛА ПОДІЯ, ЯКА ПОТРЯСЛА ЦІЛОЮ ЮГОСЛАВІЄЮ. ТРЕБА НАДІЯТИСЯ ВАЖКИХ НАСЛІДКІВ. В ХОРВАТІЇ ЗАВОРУШЕННЯ, БО ЦЕ ЗАБИТО ХОРВАТСЬКИХ ПОСЛІВ.

БІЛҐОРОД, 20. червня. — На Балкані знова закипіло. Югословянський парлямент в Білгороді був свідком сцени, яка переходить своїми розмірами і обставинами всі дотеперішні, до замордовання короля Александра і королевої Драги включно. Бо ото монтенегринський посол Пуміка Рачіч виняв револьвер і ставши на середині парляменту, звернувся в сторону хорватської селянської партії і почав стріляти до послів. Дав 6 стрілів і всі вони трафили. В той спосіб забив на смерть хорватського поета і посла д-ра Юрія Базаричика, а смертельно ранив Павла Радіча, братанича Стефана Радіча, відомого хорватського провідника. Павло Радіч хотів охоронити Стефана від смерти і сам зістав смертельно ранений. В дорозі до шпиталя він помер. Коли югославянське правительство за часів Пашіча увязнило Стефана Радіча, його братанок, а тепер вже покійний Павло Радіч заняв провідне місце в хорватській селянській партії. Вважався він весь час одним з передових лідерів.

Рачіч ранив рівнож і Стефана Радіча. Куля попала в жолудок. Над ким переведено вже операцію і є надія, що він виздоровіє. Інших трох ранених послів відвезено рівнож до шпиталя.

Монтенеґрієць Пуміка Рачіч належав до правительственної партії і до найбільш галасливих послів. Він нераз відгрожувався хорватським опозиціонерам, які дуже часто остро критикували уряд за централізацію і визиск Хорватії і других країв на користь Сербії. А тепер почав стріляти тоді, коли Стефан Радіч почав нападати на уряд за те, що хоче ратифікувати Неттунський договір з Італією, який дозволяв Італійцям поселитися на побережу югославянської землі. Радіч мав крикнути до правительства: Ви не провідники. Ви свині.

Коли донесено про ту траґедію королеви, той послідний поїхав сейчас до шпиталю і відвідав хорих та вислав кондоленції до родин потерпівших. Похорони відбудуться на державний кошт, а родини дістануть відшкодованне і забезпечення.

Білгород покритий чорними прапорами. А з Хорватії доносять, що там вже прийшло до заворушень, бо забиті тішилися в цілім краю надзвичайно великою симпатією. А особливо тяжко ранений Стефан Радіч.

КОНФЕРЕНЦІЯ МАЛОЇ АНТАНТИ ПЕРЕРВАНА.

ЗАСТУПНИК ЮГОСЛАВІЇ ВИЇХАВ. НЕ ВДАЛОСЯ ДОВЕСТИ ДО ЗГОДИ МІЖ ІТАЛІЄЮ А ЮГОСЛАВІЄЮ.

БУКАРЕШТ, 20. червня. — Наради Малої Антанти, до яких привязувано дуже велику вагу, потерпіли несподівану невдачу. А то задля кривавої події в югославянськім парляменті. Заграничний посол Югославії Марінкович відїхав і не докінчив нарад. А вже приходило до того, що Югославія згодилася ратифікувати Неттунський договір та увійти в приязні зносини з Італією.

Та тепер готова наступити цілковита зміна, а може і конець Малій Антанті. Дотеперішний уряд подався в Югославії до димісії. Треба надіятися, що по тім нещасливім інциденті прийде до влади Стефан Радіч і стане премієром. А він є завзятим ворогом Італії і годі навіть думати, щоби Нентунський договір міг бути ратифікований.

ТАКИ ВІДНАЙШЛИ НОБІЛЄ.

МАЙОР МАДДАЛЕНА СКИНУВ З АЕРОПЛЯНУ ОДЕЖУ, ГУМОВЕ ЧОВНО, ЛІКИ, ОДЯГ І ДВІ РУШНИЦІ. ПОЛЕТІВ ШУКАТИ ДРУГИХ, АЛЕ НЕ ЗНАЙШОВ.

НІАЛЗУНД, Шпіцберґен, 20. червня. — Велика радість обхопила ґенерала Нобіле і його товаришів, коли побачили демляну бомбу, а за нею аероплян Савою 55, з майором Маддаленою як летуном. Літак не злетів на землю, бо це було неможливе через вбиті маси леду, але кружляв над експедицією через пів години і скинув їй доволі всякого добра, а ті на долі, тільки скакали і кричали з радости. По тім полетів Маддалена шукати за тими, що їх поніс у безвісти воздухоплав Італія. Але не знайшов ніякого сліду і вернув.

Тепер вже точно знати, де находиться Нобіле і та частина експедиції вже безпечна. Аеропляном не буде можна їх вирятувати, але буде можна їм довести всего, що потрібне. А за якийсь час підіде до них один з більших кораблів до ломання ледів і забере їх. Але зате не знати, що діється з двома другими партіями.

АМУНДСЕН ПРОПАВ.

ЦІЛИЙ СВІТ ПОБОЮЄТЬСЯ ЗА СУДЬБУ ВЕЛИКОГО ДОСЛІДНИКА.

КОПЕНГАГА, 20. червня. — В тім самім часі, коли треба радуватися тим, що віднайдено хоч частину експедиції Нобіле, треба заразом побоюватися за долю норвезького дослідника Амундсена, що разом з французьким летуном Рене Гільбо вилетів на французькім аероплянї з Тромзе в Норвеґії в підбігунову полосу, щоби шукати за ґенералом Нобіле. Досі нема ніякої вістки. З того виходить, що летунам мусіло приключитися якесь нещастє. Їх гидроплян може вдержатися і на воді, але це багато їм не поможе, бо ледяні гори чи маси здавлять аероплян при першій нагоді.

МИСС ЕРГАРТ ЗБИРАЄ ДАЛЬШІ ЛАВРИ.

ЛОНДОН, 20. червня. — Мисс Ергарт стала відразу славною жінкою. Не може дати собі ради з запрошеннями і з ріжними іншими пропозиціями, між іншими і з пропозицією подружа.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НІХТО НЕ ЗНАЄ, ЩО ЙОГО ЧЕКАЄ

Смерть сиракузанського Українця Івана Фургаля, який загинув від електрики у власному домі, є одним з многих примірів несподіваної смерти серед модерних промислових умов Америки.

Що смерть може чоловіка стрінути серед недуги, се ми знали й в старім краю. В Америці ми навчилися сподіватися її на зелізницях, кораблях, трамваях та других перевозових средствах, які хоча були в старім краю, але не були нащими людьми так загально вживані, як в Америці. Далі навчилися ми ждати й сподіватися смерти передовсім на найбільше розповсюдненім новомоднім средстві комунікації, на автомобили. Навчилися ми ждати теж смерти при праці, в фабриках і копальнях. Всего того ми навчилися, і не одному певно здавалося, що бодай у його власнім домі не жде його смерть від випадку.

Та смерть Фургаля показує нам друге. Навіть у власному мешканню, без огню, без вибуху, без недуги, на людину чатувала смерть. Пішов чоловік прочистити піч у пивниці, а вичищуючи руру, діткнувся десь тілом до електричного дрота, що може обнажився від тепла сеї рури. Вдарила електрика в тіло, зпараліжувала серце, і лікар безрадний міг тільки ствердити смерть.

Покійний лишає 6 дітий, з котрих найстарше має 12 літ. Велике нещасте. Але й воно могло бути ще більше. На ратунок мужови поспішила жена, але діткнувшися тіла, вона почула сама електричний ток. Зорієнтувавшися скоро, вона відскочила на бік та витягла мужа на вільний воздух аж тоді, як відімкнула електрику. Що будоби сталося, якби вона не була на час стямилася?

Судовий лікар, „коронер", видав вирок, що смерть була не завинена ніким. Що се був чистий припадок. Здається декому, що як випадок, як нема кого карати, то справа вже скінчилася. Але чи скінчилася? Ні, бо ще є діти й вдова. Нема кого карати, але справа має свої наслідки. Виринає питанне забезпечення жени й дітий.

У сьому случаю жертва нещасного випадку сам подбав за те, щоби забезпечитися на случай випадку такого, як отсе йому трафився. Він приступив до Українського Народного Союза, заасекурував себе, себто свою родину на случай нещастя. Тепер його родина дістане допомогу.

Мало є серед нас нових іміґрантів, і здавалосяби, що нема вже таких, які не зналиби нічого про Український Народний Союз та про забезпеку, яку дає родині членство в Союзі. Але таких людий є ще богато. І такі люди теж виставлені на ріжні небезпеки, про які вони знають, і про які вони не знають. Свідомим людям треба повчити наших братів про ті небезпеки, а рівночасно показати їм дорогу до великого опікуна-батька, до Українського Народного Союза.

ОЛІҐАРХІЯ МІЖ УКРАЇНЦЯМИ В АМЕРИЦІ

Заким приступимо до властивої теми, то проаналізуймо перше всего часто уживане слово — поняття — демократія. Демократія це форма громадянського життя, в якій нарід сам собою править. Самоуправління означає іменно таку можливість свобідного життя ґрупи людий, орґанізації, чи держави, де нарід добровільно творить собі такі норми, закони-статути, які йому любі, які йому подобаються. В демократичній примір орґанізації чи державі нарід сам, або через своїх репрезентантів творить собі пригожі норми або касує непригожі. В демократичній орґанізації грала до недавна ролю засада більшости, це значить, що коли більшість уважала щось за хосенне і на тій основі утворила якийсь закон, якусь життеву норму, то з тим меншість мала погоджуватися.

В найновіших часах великі політичні теоретики, головно в Европі з д-ром Келсеном на чолі, зачали виступати проти прінципу більшости в громадському життю, бо, мовляв, меншість є кривджена через більшість. Якжеж зарадити цьому недомаганню? Треба знайти ключ пропорціональности й увести новий прінцип: **стільки права, скільки політичної сили.** Так кажуть згадані фільософи.

Цей новий прінцип в державній чи громадянській орґанізації повинен находити свій вислів в той спосіб, що більшість повинна зважати в творенню життевих норм і на волю меншости, **але лише в тій мірі, о скільки меншість своєю моральною силою чи чисельністю на це заслугує!**

Протилежну ідеольоґію має оліґархія!

Оліґархія, це панування кількох одиниць над загалом. Оліґархія, це насильство, тиранія, — це політичний розбій вожаків, які розбоєм, себто неморальними способами-методами боротьби дірвуться до проводу.

Ми часто чуємо про диктатуру, нераз й одиниці, яку маса окличе на якийсь критичний час своїм диктатором, щоб сконцентрувати власть в одних рішучих руках. Це форма на нашу думку нездорова, бо вона звичайно не дописує. Одначе диктатор у даному разі має за собою моральну основу, бо власть походить з рук маси.

Диктатура оліґархів не має за собою моральної основи, бо оліґархи із еґоїстичних мотивів по трупах противників дориваються до керми. Оліґархи це звичайно люди позбавлені всякої політичної моралі; вони стараються можливими і неможливими способаме підкопувати повагу своїх противників, вони, оліґархи, ніколи не мають на оці загального добра — **вони все на перше місце висувають своє „я" — „ми".**

У нас в Америці в недавних часах виринула на денне світло „оліґархія". Кількох, до нашої сумної історії належачих, амбітників, „я" людий, забажало взяти громадський провід у свої руки. Тому одначе, що наше громадянство в Америці привчилося вже жити своїм розумом і вибирати зпоміж себе свій провід, то тим нашим оліґархам не може поміститися в головах, що як їх не просять, то „не пхайтеся в провід". — Натура оліґарха не може знести свобідної думки другої людини, вона не може стерпіти орґанізації, яка не клонить голови перед самолюбством оліґархів.

Ясніше говорячи, треба сказати ось що. В місті Ню Йорку є кількох вже **історією спенсіонованих „співаків",** які еще **хотять „співати"** на політичній сцені. Їм байдуже, що їхній голос вже пропав, їм байдуже, що наша суспільність ждала-дожидала їх співу-проводу і грубо завелась. Вони конечнко хотять бути першими — на цеж вони оліґархи!

В своїх стремліннях вони непоґамовані. У всякій громадянській „праці", чи кирині, вони перші. На церковному полі реформатори, бо реформують церкву і то не аби як. Вони ані греко-католицизму не ширять, ані православної віри не обороняють — **вони заводять презбітеріянізм і хоча самі в Бога не вірять,** то мимо того, **в богословському навчанні вони перші.** Бо правду говорячи, справа так мається: На чолі ґреко-католиків — „папістів", стоїть ревніший, як сам папа, еп. Богачевський і серед них годі вибитись; Українці православні мають свій провід, — ну, а серед презбітеріян **є перше місце вільне.** От і слава Богу, що вдалось здобути лавровий вінець хоч на тім релігійнім полі.

На політичному полі, біда— тут вже тяжше! тут чорт наніс десь молодиків, які не сиділи навіть на австр. парляментарному кріслі і диви, — диви на них, вони навіть ґазету редаґують, і до політики беруться, Обєднання творять, краєви у визвольній боротьбі помаґають, до школи чіпаються — словом: в народоправства „бавляться". Ґвавт, люди, ратуйте! Оліґархи сюди, туди, бо тож ми мусимо бути перші. Закладаймо, отже ґазету, викладаймо висшу політику, орієнтуймося на оліґархічну Польщу, ратуймо нашу церкву греко-католицьку, розвалім Обєднання, заберім провід „Свободи", Союза, — тож там понад два міліони долярів...! Гей, гей!

Метушня!

Грубими буквами, а в ще грубшім, простацькім тоні пускається такі статті і поширюється деморалізацію.

Кождому, хто не з оліґархом, відмовляють патріотизму, знання і характерности, а лають їх малощо не бандитами та зрадниками.

Ще є метода „західників" і тих, що то кажуть про себе, що вони „обороняють Україну".

А „молодики" роблять свою громадянську роботу і хиба з болем серця принимають до відома, що наші колись „май стовпи" спорохнавіли.

З кождим днем нетакт і наґість українських оліґархів показується на денне світло. От візьмім хочби „протестаційне віче" в Ню Йорку 9-го с. м. На ньому в повній наготі виявилась політична мудрість і мораль громадянського проводу нюйорських оліґархів.

Політична немудрість старих парляментаристів полягає в тому, що на протестаційному вічу в справі Атаманчука-Вербицького треба держатись теми — себто обговорювати жорстокість польського суду та способи боротьби з окупантами, а не відходити від теми і вглядати комусь в приватне життя, як це мало місце на згаданому вічу. — Політичний нетакт відносно віча був тому, що приміром оголошувано імя людини як бесідника на вічу, людини, яка не дала своєї згоди промовляти на вічу.

А до того: по двох протестаційних українських вічах в Ню Йорку влаштовується ще одно віче, щоби там могли говорити американські бесідники. Та тих бесідників на вічу не було, а їх місце заступили спроваджені з Рачестер, Скрентон і з Канади чи ще звідки — українські бесідники з тої ґрупки, що то каже про себе, що вона одна „обороняє Україну". На те стягається людей і видається гріш.

Щоб довше не розводитись, то нам треба спокійно сконстатувати, що у нас заводиться оліґархія і що в нас треба сьогодня боротися із деморалізацією оліґархічної ідеольоґії. „Покривдженим" провідникам і малькотентам треба хиба сказати: Братця, наш загал оліґархії не хоче, бо він демократично настроений; „Свобода" і Союз безвпинною, довголітною працею орґанізувались і пригосподарували майно, яке вас коле, але ви ані „Свободи" ані Союза не захопите. Обєднанне вас не боїться, бо його праця для України отворить кожному очі, що ви еґоїсти і амбіціонери. Вашу старість всі „поважають", але мимо того всі уважають, що вам належиться в нашій суспільности стільки права на провід, скільки у вас сили, а як велика ваша сила, не трудно вгадати тому, хто не сліпий.

Др. В. Клодницький.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Скрентонський. — Першу частину Вашої дописи ми помістили. Другу, в справі „новинок", задержимо. Не маємо „Народної Волі" під рукою і не можемо провірити. Коби ми мали у себе „патентованих розвідчиків" австрійської школи, то може бавилися би в такі речі. Та Богу дякувати в нас їх нема.

Щирий Українець з Вілінґ, В. Ва. — Про місії не подаємо ніяких нотаток. Що там не говориться нічого про український нарід і його боротьбу, це не новина. Краще хай не говорять, а то наговорилиб ще такого, що булоб з того більше шкоди як пожитку, бо говорилиб і так про Скоропадського, единовласте та нашу нездарність та про пруських ґенералів як ідеал України. То якаб з того була користь? Так хай собі говорять за потопаючий корабель і Жидів.

М. К., Елизабетпорт, Н. Дж. — Таких закидів як в „спростованню" помістити не можна.

Витинки з ґазет надіслали: — Т. Мілещук з Ню Йорк, Н. Й., Калина Грабарович з Централії, Па.

Спростовання: — Гром. М. Костів з Елизабетпорт подає, що в його дописі зайшла помилка що до зміни учителя. Шкільний Комітет поінформував його, що учитель сам покинув посаду і по 9 днях дав телефоном знати, що не буде вчити.

ВІЛЬНА ТОРГОВЛЯ ЗЕМЛЕЮ В ГАЛИЧИНІ.

Довший час обовязував в Галичині закон про те, що кожде купно і продаж селянської землі мусіли бути затверджені окремою повітовою земельною комісією. Тепер краєві ґазети повідомляють, що селянська земля є у вільному обороті і можна її продавати та купувати так, як перед війною. За те потвердження потрібне при закупні і продажі тих панських маєтків, які призначено урядом на парцеляцію. Є се ті так звані „контракти", які здержували богато українських селян, в тому числі теж і іміґрантів з Америки, від закупна поміщицької землі.

В. Кедровський.

1917 РІК.

(139)

ЧАСТИНА IV.

ПЕРЕХІД ПОВНОТИ ВЛАДИ НА УКРАЇНІ ДО ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

I.

Тимчасовий уряд задумує рішучий похід проти центральних установ революційного народу України. — Українство інтензивніше стало готуватися до неминучої отвертої боротьби з урядом Керенського. — Оберучев уступає зі свого становища командуючого військами. — Уступлення Оберучева значних змін не принесло.

Демократична Нарада розїхалася, не знайшовши шляхів до радикального поліпшення тяжкого стану бувшої імперії. Утворений нею передпарлямент був завідомо мертвонароджений. Він, зявившись, так ми мовити, посередником між тимчасовим правительством і Всеросійським Совітом Рабочих і салдатських Депутатів, не маючи жадного авторітету в широких масах народу й ніби то спираючись на всі його орґанізовані ґрупи, фактично не спирався на жадну з них і був для кожної з них чужим, як конечна уступка другим ґрупам, а тому й зовсім безсилим.

Фатально не задовольняючи всі ґрупи орґанізованого народу, він одночасно не тільки не задовольняє, хоч в найменьшім степені, так званих „недержавних народів", а навпаки, був сконцентрованою неґацією всіх цих народів всіма верствами так званого російського громадянства. Це яскраво було виявлене хоч би в конструкції його. Так наприклад: для представництва України на 500 його членів було дано аж (!) 7 місць. Це в той час, як Україна складала ¼ населення всієї бувшої імперії. Який тут прінцип представництва був, відомо лище творцям самого передпарляменту.

Центральна Рада, звичайно, за таку „ласку" подякувала й зігнорувала зовсім цей „остроумний плод досужей фантазії". Українські представники не були надіслані до Петрограду, а замісць того Центральна Рада стала на шлях більш інтензивної орґанізації своїх внутрішніх сил, орґанізації всього краю, далеко переступаючи межі славетної „інструкції". До речі сказати, „інструкцію" цю не виконував і сам творець її — тимчасовий уряд. Він зовсім іґнорував Ґенеральний Секретаріят, не входячи з ним в жадні офіціяльні стосунки, очевидно поділяючи думку „Всеросійського Сенату", що відмовився розпублікувати цю інструкцію, себто „узаконніть" її, як фактор перевищуючий компетенцію тимчасового уряду, себто компетенцію всього революційного народу, волею якого був витворений сам уряд.

Петроградське правительство почало більш настирливо ніж раніше обминати українські центральні орґани в своїх зносинах з Україною. Воно завжди безпосередно давало свої інструкції, накази, розпорядження ріжним представникам влади на Україні, часто зовсім не ним призначеним і не йому підлеглим. Воно всіма засобами намагалося підорвати авторітет Ґенерального Секретаріяту та Центральної Ради, видаючи свої розпорядження, противні їх розпорядженням і ухвалам.

З другого боку, всю вину за все тяжчі й тяжчі економічні умови життя, за розклад в армії та все ясніші ознаки анархії й розкладу серед громадянства, воно валило на адресу „несвоевременнаво стремленія" народів Росії до своєї національної самоорґанізації, а особливо на українство за його „сепаратизм". З другого боку робило всі заходи, щоби звязати руки українському центрови в його орґанізаційній роботі по піддержанню ним ладу й більш-меньш нормального економічного життя на Україні, прибігаючи до „измору" Ґенерального Секретаріяту „безденежнямъ", не видаючи асиґнованих уже коштів на його працю і т. д.

В той час і українські керуючі центри ще більш інтензивно напружують свою діяльність над орґанізацією України й більш вперто простують, хоч ще дуже поволі, тим шляхом орґанізації самостійного українського життя, на який вже давно кличуть їх широкі національні орґанізовані маси, а особливо як найбільш активні по своїй природі, військові маси.

Українська Центральна Рада, Ґенеральний Секретаріят та Військовий Комітет засипаються вимогами ріжних національних орґанізацій, зїздів, то що, стати негайно на шлях повного розриву з Петроградом. Серед українських орґанізованих мас дотеперішне їхнє недовіря до Петрограду, до російської демократії переходить нарешті в шалену ненависть.

В ріжних постановах, відозвах і в пресі, що виходить на периферіях, де немає „опитних журналістів", що так добре можуть прикривати свої почуття ненавистц й огиди, хоч вони цілком слушні, пишуться вже такі статті, як для прикладу наведу тут виїмки одної з найбільше витриманої передової статті ґазети Укр. Ради Північного фронту „Український Голос".

Ґазета ця в № 39, пишучи про Всеросійський передпарлямент, між иншим каже:

„... Нам від такої інституції чекати нічого і взагалі нічого пертись туди, де нас бють увесь час, де з сміхом виштовхують за двері, де нас обвинувачують без всяких доказів, що ми запродались австрійському та німецькому урядови за гроші й все за для того, щоб, посіявши зневіря до нас серед мас, припинити національний рух і вкинути нарід знову в безодню гнету, в якій він до сього часу перебував на протязі довгих і тяжких двох сот шести десяти чотирох років. Нам нічого чекати допомоги звідти, звідки виглядає кожну хвилину обличча деґенерата з лагідною усмішкою й звідки в той же час сипляться, як „з рога ізобілія" кавалерійські дивізії, спеціяльно задля того, щоб задушити озброєною рукою голос національної демократії, звідки сипляться санкції та підбадьорування контр-розвідки, котра звила своє гніздо в осередку України й звідти розпустила паростi по всій її території, намагаючись посіяти смуту серед народніх мас та незадоволення краєвою владою. Нам також нічого чекати звідти допомоги, задля проведення в життя соціяльних реформ, нічого бажати й зупинятися задля цього, щоб зеднатися з демократією нікчемної нації, бо такого єднання не може бути.

„Бо хиба ви, шановні читачі, не бачите, що там, звідки ви сліпі чекаєте допомоги, з ким ви не бажаєте рвати зносин, там велика пустеля, по котрій ходить великий, розхрістаний, голодний, оброслий щетиною, поранений чоловік з тяжкою хоробою виродження в істоті. Хіба ви не бачите, що позаду його бігає маленька хила людина-рахитик з великою в паршах головою й безумними очима, штирхаючи горячим залізом його та дражнить, а великий чоловік скаженіє й творить розбої, сіє анархію...

„І нам, як молодій, ще кволій нації, треба як можна скорше відсахнутися від того, де треба давно вже установить, на межах карантін, щоб захистити власну територію від страшної лютої епідемії анархії, та щоб не бути звязаними"...

Піддаючись настроям і вимогам українського національного загалу, Ґенеральний Секретаріят знову став на шлях деклярітивної рішучости й видав декларацію, що порушувала інструкцію тимчасового уряду.

Декларацію цю з 12 жовтня він починає так:

„Ґенеральний Секретаріят, утворений волею демократії України, в ній черпаючи свою силу, на неї спираючись, в своїй діяльности має провадитися прінципами й директивами, що вироблені демократією України, представленою в Центральній Раді, і за всю діяльність відповідає перед цим своїм революційним демократичним парляментом".

Здавалося, що після цього вступу всякі дальші признання „інструкції" та підмагання Петрограду мусять бути остаточно відкинені, але Ґенеральний Секретаріят, як звичайно, зробивши широку, рішучу заяву, „бе адбой" і далі каже:

„Разом з цим Ґенер. Секретаріят, признаний і затверджений яко вищий орґан влади на Україні временним правительством, тим самим стає в тісні державно-правові відносини до найвищих орґанів влади Всеросійської Республики"...

Далі йде знову різка неґація „інструкції": „Першою умовою майбутнього державного ладу України має бути обєднання всієї української землі та всього українського народу в одній автономній одиниці"... „Для найсправедливішого виявлення волі демократії України повинні бути скликані Всенародні Українські Установчі Збори і для того Ґенеральний Секретаріят негайно приступить до складення відповідного законопроекту".

Тимчасовий уряд на цю декларацію реаґував в той спосіб, про який було оповіщено аґентськими телеграмами.

„В ночі на засіданню тимчасового уряду 16 жовтня, яке проводилось під головуванням Коновалова, були розглянуті два питання — про становище на фронті і про діяльність Української Ради. По першому питанню виступив з докладом таємного характеру керманич політичним відділом військового міністерства.

(Дальше буде)

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЗАКИНУЛИ ПЕТЛЮ.

Краєві часописи принесли сумну вістку. Польські окупанти добираються вже до самої кости нашого національного організму. Бо ото Краєвий Банк виповів українським інституціям кредити. В той спосіб стараються Поляки завдати смертоносний удар українським кооперативам, бо вони то головно користувалися тими кредитами. А кооперативи піддержували все наше життя по місцях. Біля них гуртувалася вся наша інтелігенція, якої не принято до державної служби, або позбавлено посад за нельояльність супроти польського наїздника.

Знищивши наше українське шкільництво та позбавивши наш нарід примітивних політичних свобід, хоче Польща добити нас ще й економічно. Хочуть зруйнувати побудовані великими зусиллями і великим коштом українські фінансові інституції. Хочуть змусити Українців купувати далі у Жидів чи Поляків, хочуть довести наше селянство до цілковитого банкротства, замикаючи йому дорогу до всяких кредитів. А без них наш селянин не годен в теперішних умовинах жити. Бо ні землі докупити, ні ту, що має, нема чим обробити. До того нема можности сплатити довг, затягнений в останніх роках, коли то селянство набуло дещо землі при парцеляції польської посілости. Наші селяне мусіли тоді переплачувати землю та окуплюватися на всі боки, щоби видерти кусник землі, призначений для Мазурів-кольоністів.

Українці користали досі з невеликого кредиту, бо всего з 500,000 злотих. Але й та невелика сума відгравала велику ролю. Коли її тепер нема і коли її дістати буде годі з боку польської держави чи польських банків, що оперують державними кредитами, то треба самим Українцям зложити такий резервовий фонд, що виносив би принаймні отих 500,000 злотих, яких потребують наші кооперативи. Для краю це велика сума, але для Америки це дрібниця. Цеж ходить о яких $50.000. В Америці маємо вже доволі Українців, що мають звязки з американськими банками і через них можна би легко виробити для краєвих українських інституцій кредит на таку невелику суму і то за невеликий на краєві відносини процент. Треба би платити не більше 6% річно.

Що більше, ми самі можемо легко ту суму зложити. Цеж не даємо ніякої жертви. Ми тільки переносимо дрібну частину нашої готівки з тутешнього банку до українського у Львові. Та готівка одержить там долярове забезпечення. На це позволяє вже закон і щодо цего нема ніякої обави.

Такі гроші могли би ми складати до Земельного Банку Гіпотечного у Львові чи до Центробанку з тим, що ми зобовязалися би їх якийсь час там подержати. В той спосіб можнаб створити сталий фонд, який заступив би „польську ласку". Я вже вислав від себе до Львова на початок дрібну суму в квоті $30 і закликав других до творення Українського Резервового Фонду, який заступив би нам польські кредити. Я вірю, що ми в силі такий фонд о власних силах зложити. Що більше. Ми мусимо ту суму зложити, бо інакше опинимося над берегом пропасти. А це булоб не тільки гріхом, а навіть наскрізь нерозумним ділом, колиб така мала сума мала нами захитати. Самі українські бизнесмени в Америці, або й ті, що живуть тут в Ню Йорку чи околиці, можуть таку невелику суму видістати для краю. І не тільки ту, далеко більшу, коби тільки захотіли і колиб справа рідного краю дійсно лежала їм на серцю.

Калина Лисюк,
Ню Йорк, Н. Й.

Де він всів.

Сперечався пасажир з послугачем на потязі і послугач каже:

— Не сперечайтеся. Я вже від сімох літ на сім потязі.

Пасажир здивовано:

— Цікаво! А де ви на него всіли?

В ПОГОНІ ЗА ЖИТТЯМ.

Що це таке життя? Відкіля взялося? Життєві обяви у звірят і ростин. — Наслідування природи.

Що це таке життя? Таке питання не дає спокою людям з давен давна. На кождому кроці видно життя, кипить довкола нас, а всетаки нічого понад це не знаємо. Вода до пиття може мати около 10,000 бактерій в 1 шестистінному цм. Якеж буйне життя в такому малому просторі, а щож говорити про міліони малесеньких сотворінь, що живуть у каплі смердячої калюжі. Прецінь і наше тіло то нічо іншого лише будинок із міліярдів живучих комірок. Щож це таке життя? На жаль, люди знають лише стільки, що не знають, що це таке!

Відкіля взялося? Відповіди і на це питання є лише гіпотезами, менше або більше умотивованими. Одні кажуть, що життя повстало тут на землі, інші є думки, що дрібосенькі живучі істоти виповнюють цілу вселенну та переходять з одної планети на другу.

Без огляду на це, де повстало життя, людський розум домагається його початку, як зрештою для кождої річи. З того повстає гіпотеза самородства. Це не є ніякий новий погляд, бо ще Арістотель (384—321 перед Хр.) казав, що мухи родяться у стерві наслідком гниття. Ця теорія була причиною голосного спору у Французькій Академії. Щойно Пастерові вдалося доказами переконати тодішніх учених, що нема ніякого самородства і досі його не стверджено.

Життя прийшло з інших планет, кажуть інші. Це лише викрут сіном, бо десь мусіло повстати. Та навіщо говорити про умовини повстання життя прим. на Марсі, якого природи не знаємо докладно, коли тут довкола нас кипить життя в умовинах може не докладно, але приблизно знаних, а таки не знаємо, як воно повстало... Не одному прийде на думку, що там у вселенній, яку людська уява заповнила космічним етером, є морози, про які навіть не снилося людям! То не була би ще занадто велика перешкода у мандрівці, бо вчені переконалися, що деякі бактерії шість місяців видержували температуру — 252° Цельзія. Міжпланетарну подорож відбували би завдяки світлу, яке їх попихає. Про цю прикмету світла легко переконатися. Так прим. вітрачок із чотирма крильцями, почорненими з одного боку, коли лише освітить їх сонце, зачинає обертатися в напрямі непочорнених боків крильців. Це гіпотеза, покищо незбита, але вона небогато говорить. Творцем її є Сванте Аргеніюс.

Так чи сяк, початок життя нам покищо незнаний.

Життєвою прикметою у звірят, що найбільше кидається в очи, є рух. Рух цей може бути пасивний, як прим. це, що бактерії уносяться у воздусі завдяки струям повітря; або цей рух може походити з внутрішних мотивів, що досі називають інстинктом. Що тут уходить у гру щось більше, ніж сам інстинкт, про це можна нераз переконатися.

Яка є ріжниця між життям звірят і ростин? Що не думають, цього людина покищо не ствердила, лише догадується. Множаться, ростуть подібно як звірята, а питання руху могло би лише позірно випасти в користь звірят. **Є чимало сотворінь, про які тяжко сказати, чи то звіря чи ростина.** Вони мають здібність порушатися інтенсивно. Тож нема тут строгої границі. Кожен мабуть знає, що **акація і конюшина на ніч стулюють листки. Мімоза крім того реагує таксамо і в день під впливом ріжних подразнень, прим. наслідком сильного стрясення, отже чує.** Останніми часами індійський вчений Чандра Бовз ствердив, що ростини мають щось ніби нерви.

Коли нема виразної границі у життєвих обявах звірят і ростин, то вже певно найдуться **між світом живим і мертвим.** Звичайно живі істоти мають якусь означену постать, коли мінерали є переважно без постаті. Є маленьке сотворіння зване **амеба**, що є грудкою плязми з ядром посередині, зовсім неозначеного вигляду, бо **все змінюється.** Кришталь у мертвому світі треба вважати радше вимкою, бо більшість мінералів є без постаті. Тож вигляд не є достаточним критерієм. Зате **мінерали не мають руху, що походить із внутрішніх причин.** Мають лише **пасивний рух.** Таксамо є ріжниці щодо зросту. Щоби живе тіло росло, мусить діставати поживу і перетворювати її. Зате ріст кришталів відбувається завдяки накладанню частиночок з окруження на поверхню (аппозиція). Такого росту у живих істот нема. Мінерали не можуть також розмножуватися. Щодо внутрішньої будови тіло живих істот є кольоїдальне, тіло мінералів є кристалічне. Одначе останні наукові досліди доказують, що кожде мінеральне тіло можна одержати в кольоїдальнім стані. Ріжниця між мінералом і живою комірком ще більше змаліла після досвідів Щрена, який ствердив, що кришталь „у початках свого повстання" має кілька тілець, щось ніби ядро комірки, а щойно зі зростом ті тільця заникають. У живих тілах найдено тісамі хемічні звязки, що і в мертвих.

Від непамятних часів аж до нині людський дух старається створити живу матерію. У середньовічних часах альхемік Ван Гельмонт подав припис: як одержати миш у посудині з зерном! Такі наївні були давно ці спроби. Лікар і фільософ Парацельз (в першій половині XVI ст.) подає, як одержати „гомункулюса" у реторті!

У наслідуванні живих істот останніми часами осягнено значні успіхи. Зачали від найпростіших форм. Так прим. капля оливи у розчині соди прибирає постать подібну до амеби. Капля креозоту у воді наслідує постать сонічниці (Astinosphaerium). Підставою життєвих обявів є плязма, білкова звязь. Без тої звязи не може істнувати комірка. Вченому Бітшлі вдалося створити мішанину з оливи і тростинового цукру, так дуже подібну будовою до плязми, що з трудом лише можна її відріжнити. Румблер пробував вияснити деякі життєві процеси, прим. травлення. Тонесеньку ниточку шеляку впроваджував до каплі хльороформу, поміщеної у воді. Нитка виконувала зовсім подібні рухи, як прим. водна ростина, проковтнена анебою. Вченому Ледюкові вдалося одержати штучно живі гриби, що навіть внутрішньою будовою пригадували справжні гриби.

Спроби наслідування відслонюють нам дещо дорогу, якою ступає природа. Чи колись людина впаде на цю дорогу? Може...

Тітка: А що, Михасю, сподобалася тобі ця книжка, що я тобі дала її на ялинку?

Михась: Сподобатися, сподобалася, але я її ще не читав.

Тітка: А чому?

Михась: Бо тато казав, що я повинен її читати, аж буду мати чисті пальці.

Йосиф Пакоч.

ЛІТАК

(З мадярського).

— Мої панове, є дві проблеми, які годі розвязати — сказав у товаристві журналіст Добош — літак до кермування без мотора і жінка.

Всі счудувалися:

— Ах, ах!

— Але я знав одного чоловіка, що розвязав обі проблеми — додав Добош.

В голосі Добоша тепер дійсно була така рішучість, що ціле товариство зацікавилося. Хтось спитав:

— Хтож то був такий?

Старий Добош мовчав. Якась дивна усмішка звилася на його устах і він сказав спокійно:

— То моя тайна. Та я всетаки розкажу вам цю пригоду. Добре?

— Розкажіть, розкажіть! — говорили з усіх боків, щоби старому журналістові зробити приємність.

— Добре.

І він став широко розказувати якусь дивну пригоду про вченого, який сушив собі голову над проблемою нового літака до кермування. Працював день і ніч, трудився над хемічними і фізичними досвідами, вертів, вирізував. Крім того треба згадати, що той вчений був жонатий. Краса його жінки знана була геть у цілій околиці. То була золотоволоса, усміхнена краса.

Про їх подружє життя не знав ніхто нічого. Вчений не приймав нікого в своєму домі. Може тому, щоби йому не перепиняли в роботі, або може тому, щоби ніхто не розвідався щось про його винахід. Бо весь світ вижидав неспокійно винаходу нового літака до кермування.

Та ось одного дня відвідав ученого молодий незнакомий. Жінка представила його чоловікові:

— То свояк моєї родини, мій сестрінок.

— Добре, — сказав учений — я задержу собі його як секретаря.

І відтепер учений працював разом із своїм секретарем. Йому диктував спостереження, з ним обговорював ріжні малі і великі пропелери, вентилі, вентилятори, прикріплення крил і газових вентилів. І з тої хвилі, як учений приняв жінчиного свояка, справа наче пішла якось інакше. Вчений наближався чимраз більше до тої хвилі, коли міг проголосити світові:

— Я винайшов літак без мотора!

І він таки винайшов його, але світ ніколи нічого не довідався про це.

— Мушу тут зазначити, — сказав старий Добош гордо — що я був його пресовим шефом.

Того дня, як літак був готовий, дістав я від ученого запрошення. Він попровадив мене до свого великого городу. Тут на полянці стояла його машина, наче сплячий лилик.

— Бачите, — сказав він до мене — машина готова. Кождої хвилі можна сісти на неї, але всетаки ніколи не довідається ніхто, що винайдено літак до кермування без мотора.

Старий говорив це якось так сумно, що мене вразило це.

— Що ви цим хочете сказати? — спитав я здивовано.

— Побачите.

В тій хвилі зявилася в огороді жінка з секретарем. Учений спитав жінку:

— Тож ти таки впираєшся, що першу подорож ти відбудеш сама?

— Так!

— То добре! Як знаєш, я нині не можу всідати. Ревматизм доскулює мені.

— То Петро поїде зі мною!

Петро, то був той свояк.

— Добре, — сказав на це вчений. — Петро знає апарат так само добре як я. Але я перестерігаю, що у воздусі не вільно оставати довше як годину, а ні, то я думатиму, що вам щось приключилося. Зрештою добре буде, як кружлятимете довкола понад нами, не занадто високо, щоби я міг слідкувати через льорнету кождий рух машини.

Жінка і секретар всіли у літак. Учений дав приказ:

— Рушайте!

Секретар отворив один чи два вентилі і за хвилю літак піднісся вгору. Розпрістер крила наче лилик і літав понад огородом яких шістьсот або сімсот метрів високо, наче орел, що чигає на добичу. Вчений втиснув також мені льорнету у руки та сказав:

— Гляньте, як гарно і скоро летить мій літак. Оплескуйте його!

Я дійсно мав охоту оплескувати його.

— Оплескуйте, — говорив далі вчений — бо крім вас око ніякої людини не побачить уже більше літака до кермування без мотора.

Ці також загадочні слова вченого вразили мене.

— Що ви тим хочете сказати? — спитав я його знову.

Вчений говорив притишеним голосом:

— Цей літак уже ніколи не вернеться. Моя жінка втікає з моїм секретарем. Це певне.

— Але щож? — сказав я перелякано — за годину будуть вони назад. Вони обіцяли.

Вчений усміхнувся сумно.

— Я це краще знаю. Вони втікають. Виймить ваш годинник.

Я виняв.

— Вже пів години, як вони піднеслися у воздух, підождім іще пів години, — сказав учений. — Переконаєтеся, що я говорив правду.

Ми ждали. Минуло пів години, а літак не вертав. І через льорнету не видно вже було літака. Він відлетів відси. Його подорожні справді втекли.

Вчений відвернувся, не кажучи ні словечка та вернув у свою робітню. Я пішов за ним мовчки. Щойно після довшої мовчанки спитав я:

— А щож тепер буде?

— Нічого! — відповів учений рівнодушно.

— Таж прецінь свояк вашої жінки знає тайни вашого літака! Тепер він випередить вас і виявить цей винахід світові як свій власний.

Вчений заперечив рукою.

— Нема чого боятися! Літак ніколи не осяде на землі.

— Як то ніколи?

— Він не має ще того вентилю, якого треба, щоби осісти на землі. Коли рахували годину від тої хвили, як літак піднісся у воздух, ще можна було на ньому опуститися на землю, але пізніше вже ні. Воздух уже занадто перейшов через матеріял, який я придумав для крил, так що на тім апараті вже годі опуститися на землю.

Я видивився здивовано на вченого.

— То щож тепер буде?

— Вони вічно кружлятимуть у воздусі та й там згинуть.

Я здригнувся, а вчений говорив далі холоднокровно:

— Щож торкається літака, то я другого такого вже не буду будувати. Не хочу ущасливлювати людство винаходом, який вже на самім початку послужив для нещастя.

* * *

Старий Добош, як скінчив розказувати, глянув з тріюмфом довкола себе. Одначе всі присутні засміялися, а хтось запримітив весело:

— Признайся, старий, що ця ціла історія, то нічого іншого, як видумка твоєї буйної уяви. Зрештою, на здоровля винайденого літака без мотору! — закінчив він, ударившись чаркою з одним із товаришів.

Старий Добош, обиджений за підозріння йому інсинуацію, — випив і собі чарку.

(Переклав **Мих. Недільський.**)

П. Ковальчик.

ІДЕАЛ.
(Картини душі).

Було це весною.

Утомлене цілоденним гулянням по синій глибині небесного моря, сонце схилялося до спочинку. Сідаючи за темні гори, останніми, вже ледви дригаючими проміннями моргало ще веселій товпі людей, що безперериво, мов хвилі під ритмітичний подих весняного вітру, колихались усе вперед і вперед по широких вулицях міста Н...

Гуляв і я.

Огріте повітря, богате запахом зілля й дерев, із насолодою вдихав в свої груди і радий був цій тихій, а так уздоровляючій силі природи.

Так нудно, а мило достроїлась моя маленька, згорбена стать до величі природи.

Якжеж любою й материнською була вона для змученого денною працею тіла!

А для душі?!...

Кругом мене плили безустанно хвилі веселої товпи, що також раділи цею силою, як і я.

Та я не звертав уваги. Товпа ця не робила на мене великого враження. Я знав її, може й за добре. Вибухливий її звук сміху або подиву дразнив мене, перешкаджав мені в подивляню краси й сили природи. Я шукав спокою в природі, тиші на зболілі нерви, перемучену душу.

Бо я був сам, одинокий... Біль свій я крив перед світом! А так тяжко-гірко було!...

Тому й тепер я минав товпу.

Я пішов боками... де щораз менше людий, рідше... і тихше...

Я сам. Вибравши собі гарне місце на малому горбку і спершись о могучі груди кремезного дуба, затопив я свій зір цих журливих, а все так жадно шукаючих чогось очей, в безкраїй далечині...

Я глядів і подивляв простір безмежний, віддавшись на ласку силі свойого мозку, що родив щораз то новіші і цікавіші думки, творячи з них кольорові, мальовничі картини душі...

Ех, ці картини душі! Якіж бо вони розкішні та чудові! Та лиш чудні образи моєї душі... Чому не дійсність?...

Шукаючи відповіди, я потонув, занурившись, у басейні фільософічних думок.

Як довго поринав — не знаю, але з дна, з самого дна щораз ясніше виринали світла, які стали виразом очей.

Я зжахнувся. Невжеж це відповідь? Вдивляюся ближче. Передімною двоє ясних, погідних, з виразом щироти синіх очей.

Сині очи! В хвилі болю і самоти виринули на самому дні серця... Невже в них дійсність картини душі? Невже я їх бажаю, цих синіх очей, погідних і щирих?...

Чиж це лік для зболілої душі і сповнення мрій свойого серденька?... Чи дійсно я цих очей, очей дівчини, ідеалу мойого серця хочу? Любови я голодний?!...

Так, любови я голодний... Серце, знай, бажа свойого і душа, хоч хора, має свій ідеал...

Яж не старець — а як картини моєї душі здійснимі, ідейні й красиві, так чомуж цуратися життя і бовваніти лише ленько!?

Ідеал в душі ще не завмер! Ідеї не померзли і серце не заснуло!

Весняний чар зміцнив мій живчик!

Я стояв посеред тихої весняної ночі, сам, а вдалі горіли ясні світла електричних лямп міста.

І я всміхнувся...

В цю ніч погідну, в котрій вимріяв свій ідеал, я постановив піти в життя, повне боротьби, а цінне — шукати здійснення картин моєї душі...

Учителька викладає ученикам про бузька. Вкінці каже: „В дома маєте гарно написати, що знаєте про бузька". На те один хлопчик підносить два пальці. „Щож ти ще хочеш сказати?" питається учителька.

— Прошу пані учительки, то нема ніяких бузьків, то лише дуриться малі діти! — відповідає малий всезнайко.

Штукар-маґік у цирку (звертаючись до публики): Для задемонстрування моїх штук запросив я отсього зовсім мені незнаного хлопця. (До хлопця): Чи так, хлопче?

Хлопець: Так, тату.

—o—

Учитель: Коли ти родився?

Школяр: Я зовсім не родився, я маю мачуху!

ЖАРТИ.

Інший всезнайко пішов із служницею на прохід за місто На мочарах стояв бузько.

— Це той птах, що приносить маленькі діти, — пояснює служниця.

— Так? — каже хлопчик — то чомуж люди женяться?

—o—

Товариші між собою.

Перший маляр: Знаєш — банкир Ґолд купив мій останній образ за шість тисяч долярів.

Другий маляр: Добре йому так!

Який уряд найліпший?

— Це питання розвязали вже давно своїми приповідками і то так знаменито, що певно кождий політик і державний муж згодився би на це. Вони кажуть: „Коли меч заржавіє, а плуг вдискується наче зеркало, коли вязниці пусті, а шпихлірі повні, коли сходи до святині витоптані, а сходи до судових трибуналів зарослі травою і буряном, коли лікарі ходять пішки, а письменники повозами — тоді щойно в державі є взірцевий уряд".

—o—

Батько (до сина): Будь усе чемний. Чемність нічого не коштує.

Син: Так? А чомуж тато не додають на телеґрамах: „З високим поважанням"?

Суддя: Ви назвали свого сусіда ослом. Чи маєте ще що додати?

Обвинувачений: Ні, пане судде. Гадаю, що то вистарчає.

У посередника подруж: Я хотів би мати гарну і розумну жінку.

Посередник: Або ви, пане, могамеданець, що хотіли би мати дві жінки?

LITTLE JULIUS SNEEZER — BY BAKER

DID YOU SAY YOU WERE A POET?
SURE—ONLY I CANT THINK OF THE LAST TWO LINES!
I HAVE IT! THEY LAYED HIM IN HIS BIER, THEY LAYED HIM IN HIS BIER—
THEY LAYED HIM IN HIS BIER—BIER—BIER,
GEE WHIZ—THE BEER WILL BE FLAT, BEFORE YOU GET THROUGH!

ЧИ МОЖЕ ЛЮДИНА ВІДІРВАТИСЯ ВІД ЗЕМЛІ.

Технічну проблему подорожі у всесвіт, або що найменше до найвищих сфер, що окружають земну кулю, розвязала конструкція ракетного воза, що не плаває по воздусі, як бальон, ані не втискається в нього при помочі пропелера, як літак. Ракетний віз порушується без допомоги окружаючого його гелію, але власними силами вибухів своїх ракет, дякуючи яким може опинитися в воздушній порожнечі. Одначе властива проблема лету у всесвіт або хоч в найвищі полоси атмосфери не є проблемою техніки, але біольоґії. Чи видержить такий лет в безвоздушні безвісти природа людини? Чи є це можливе вимицути небезпеку обмеження воздушного тиснення?

Коли з бездонних глибин океану витягнемо рибу, то ніколи не витягнемо її живою. Її внутренности звисають їй з рота, очі висаджені на верх, слизова шкіра набігла кровю. Риби морських глибин мають конструкцію свого тіла й усі свої фізіольоґічні прикмети примінені до велитенського натиску мас води. Колиж ми їх витягнемо в сферу меншого натиску, то внутрішні їх орґани реаґують на це в вище описаний спосіб.

В подібній ситуації находиться чоловік, на якому, замісць мас води, тяжать маси повітря. На один квадратний центиметер людського тіла припадає воздушний тягар одного кільоґрама. Колиб воздух у нутрі орґанів чоловіка не протиділав тому натискові, життя людини булоб не до подумання. Людина є біольоґічно примінена до умов життя на дні воздушного океану. Коли вона з нього випливе, то діється з нею те саме, що з глибоководною рибою, витягнутою понад плесо океану. Що гірше — людський віддих приноровлений до натиску повітря; при зменшеному натиску може людська кров приймати менше кисня, в наслідок чого слідує помноження червоних тілець крови, щоби покрити дефіцит кисня. Одначе це діється до певної межі, кров тратить краси, обличча синіє наче у повішеного. Інжиніри в високоположених гірських заведеннях мусять час до часу сходити в долину, щоби виконати пляни й обчислення; зменшений натиск повітря впливає відємно на умову діяльність людини. Повітря, яке находиться в нутрі орґанів людського тіла, позбавлене натиску, силується дістатись на зовні й це є причиною напр. вибухів крови, шуму в ухах і т. и.

Піднятися понад поверхню землі, без ризиґнування життям, можна, через те, тільки до певно означеної висоти. Воздухоплавці Кросе-Спінеллі й Дівель згинули в наслідок недостачі воздушного тиснення в висоті 8,600 метрів. Хтоб хотів побороти доцьогочасний рекорд висоти лету, мусів би збудувати літак з пневматично замкненою кабіною, в якій не відчував би летун недостачі воздушного тиснення.

Хвилево це дуже тяжке, але всеж таки можливе до реалізації технічне завдання. Коли одначе й ця трудність буде поза нами, то перед майбутнім подорожником у безвість всесвіту стане одна з найтяжчих і мабуть непоборимих трудноців спаралізування сили притягання землі, що є рівночасно з ліквідацією специфічного тягару кождого предмету, який би хотів відірватися раз на все від своєї матері-землі.

Коли це станеться, то комунікація земля—місяць буде наладнана.